

DYSLEXIE- BELEIDSPLAN

Lezen is voor iedereen!

In dit beleidsdocument is te lezen hoe er op de Juliana van Stolbergschool wordt omgegaan met kinderen met (een vermoeden van) dyslexie. Er wordt beschreven hoe er wordt gesignaleerd, welke stappen er worden genomen en, wanneer er dyslexie is vastgesteld, hoe hierop in het onderwijs wordt ingespeeld.

Inhoud

Inhoud	1
Inleiding	2
Definitie van dyslexie	2
Risicofactoren voor dyslexie.....	2
Handelingsplannen.....	3
Signaleren, toetsen en registreren in groep 1/2	4
Externe hulp en/of begeleiding in groep 1/2	4
Interventies in groep 1/2.....	5
Aanmelding voor dyslexieonderzoek in groep 1/2	7
Verbetertraject.....	7
Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 3	8
Signaleren, registreren, analyseren en diagnosticeren in groep 3	8
Methodegebonden toetsen van Veilig Leren Lezen (Kim versie)	9
Cito-toetsen in groep 3.....	10
Overige toetsen bij vermoedens van dyslexie in groep 3	10
Normering niveau eind groep 3	10
Interventies	11
Extra hulp en/of begeleiding buiten de klas	13
Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 3	14
Procedure bij de aanmelding bij ONL in groep 3	14
Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 4	16
Signalering en diagnosticering in groep 4	16
Cito-toetsen in groep 4.....	17
Overige toetsen bij vermoedens van dyslexie in groep 4	17
Interventies in groep 4	18
Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 4	19
Procedure bij de aanmelding bij ONL.....	19
Verbetertraject.....	20
Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 5-8	21
Mogelijk sprake van dyslexie? Deze nog aanpassen.....	21
Normering niveau.....	21
Signalering en diagnosticeren in groep 5-8.....	22
Cito-toetsen in groep 5 - 8	22
Overige toetsen bij vermoeden van dyslexie in groep 5 - 8.....	23
Interventies in groep 5 - 8	23
Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 5 - 8	24
Procedure bij de aanmelding bij ONL in groep 5 - 8	25
Kinderen met een dyslexieverklaring.....	26
Verbetertraject.....	26
Bronvermelding.....	28

Inleiding

Dit document beschrijft hoe wij op de Juliana van Stolbergschool omgaan met (een vermoeden van) dyslexie. Uitgangspunt hierbij vormt het Protocol 'leesproblemen en dyslexie' voor de groepen 1 tot en met 8, uitgegeven in 2012 door het Expertisecentrum Nederlands.

Leerkrachten vinden in dit document hoe zij kunnen signaleren en wat de vervolgstappen zijn. Daarnaast staat beschreven hoe hulp binnen en buiten de klas geregeld kan worden. Ouders hebben via dit document inzage in wat de school te bieden heeft op het gebied van dyslexie en wat er van henzelf wordt verwacht, want de zorg voor dyslexie is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen ouders, school en kind.

Voor de onderwijsinspectie is het een verantwoording van het beleid dat wij voeren ten aanzien van kinderen met (een vermoeden van) dyslexie.

Omdat het altijd beter kan, zijn in dit beleidsdocument ook verbeteracties opgenomen.

Definitie van dyslexie

Onze school hanteert de volgende definitie voor dyslexie: 'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau' (stichting dyslexie Nederland, 2008).

Dyslexie is aangeboren en is onafhankelijk van intelligentie. Dyslexie kan de schoolprestaties ernstig belemmeren en daarom is een zo vroeg mogelijke signalering en diagnose belangrijk, zodat extra begeleiding gegeven kan worden en de leerling zo min mogelijk in het zelfvertrouwen wordt aangetast.

Risicofactoren voor dyslexie

- Dyslexie komt in de familie voor; factor erfelijkheid speelt een rol;
- Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling;
- Er zijn gehoorproblemen (geweest);
- Moeite met het onthouden van liedjes en versjes;

- Het ontbreken van een stimulerende taal- en geletterde omgeving; er wordt thuis weinig/niet voorgelezen;
- Moeite met het hakken en/of plakken (auditieve analyse en auditieve synthese);
- Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten; dit komt doordat dyslectici moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen;
- Moeite met het automatiseren van reeksen, zoals kleuren, dagen van de week en de namen van de kinderen uit de klas;
- Woordvindingsproblemen.

Handelingsplannen

Als er sprake is van een kind met vermoedens van ernstige enkelvoudige dyslexie, wordt er een handelingsplan opgesteld dat de diagnose, het doel en de uitvoering vermeldt. Aan het einde van de looptijd volgt een evaluatie.

Wanneer voor een kind een dyslexieverklaring is afgegeven, wordt er een 'groot-handelingsplan' opgesteld waarin compenserende en/of dispenserende hulpmiddelen/maatregelen staan vermeld. Dit wordt met de ouders en het kind besproken.

Signaleren, toetsen en registreren in groep 1/2

In een kleutergroep kan nog niet worden vastgesteld of er werkelijk sprake is van dyslexie.

Wel kunnen er al vroegtijdige signalen zijn van vermoedelijke dyslexie.

- Tijdens een oudergesprek komt naar voren dat er sprake is van dyslexie in de familie;
- Tijdens het observeren van het kind in de klas vallen kenmerken op van dyslexie;
- Bij het invullen van de kleuterobservatielijsten (gebaseerd op de leerlijnen van SLO);
- Opvallende scores bij de Cito-toets taal (E1, M2 en E2);
- Bij logopedie wordt navraag gedaan of er signalen zijn van dyslexie.

Bij een vermoeden van dyslexie en/of een vertraagde taal-/spraakontwikkeling kunnen de volgende toetsinstrumenten worden ingezet:

- Taaltoets Alle Kinderen(TAK-toets) (kan al in groep 1): klankarticulatie, klankonderscheiding en passieve woordenschat. Andere onderdelen meestal pas later in groep 2;
- Toets 'Fonemisch Bewustzijn';
- Toetsen uit Struiksmā; vanaf midden groep 2;
- Kleurentoets voor kleuters.

Externe hulp en/of begeleiding in groep 1/2

Als blijkt dat in de 2^e helft van groep 2 de ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn (het herkennen en onderscheiden van klanken, het hakken en plakken), de letterkennis en de woordenschat opvallend achterblijven ten opzichte van leeftijdsgenoten, wordt met ouders overlegd om externe hulp in te schakelen. Veelal betreft dit een advies voor logopedie.

Ter voorbereiding op groep 3 wordt bij sommige logopedisten de zogenoemde 'voorschottraining' aangeboden, waarbij kleuters met een risico voor het leren lezen en spellen expliciete training krijgen in het onderscheiden van klanken en de koppeling daarvan aan letters.

Indien er sprake is van een algehele (taal)ontwikkelingsachterstand, zal in overleg met ouders ambulante begeleiding worden ingeschakeld van cluster 2 (speciaal onderwijs voor doofheid en slechthorendheid en communicatieve beperkingen) voor observatie en advies.

Interventies in groep 1/2

ZORGNIVEAU 1

- Beginnende geletterdheid: kinderen maken kennis en raken vertrouwd met geschreven taal in de vorm van boeken, voorleesverhalen, logo's, letters en woorden. Dit wordt gestimuleerd door o.a.:
 - Het experimenteren met letters;
 - losse letters kunnen herkennen en benoemen;
 - De mogelijkheid bieden om letters te schrijven (schrijven van de eigen naam);
 - Er is in de klas een taal-/lees-/schrijfhoek.Het is niet de bedoeling om de kinderen te leren lezen, hoewel het kan voorkomen dat er kleuters zijn die belangstelling hebben voor het echte lezen of zichzelf al hebben leren lezen;
- Boekoriëntatie: er worden regelmatig verhalen, prentenboeken en/of informatieve boeken voorgelezen. Kinderen krijgen interesse in boeken. Ze leren dat je een boek van voor naar achteren leest, een bladzijde van boven naar beneden en regels van links naar rechts. Kinderen leren dat illustraties en tekst een verhaal vertellen;
- Verhalenbegrip: met de kinderen wordt er gesproken over voorgelezen verhalen. Ze leren om het verloop van het verhaal te voorspellen. Ze weten dat er in een verhaal hoofdpersonen zijn en dat het over een bepaald onderwerp gaat. Ze kunnen een voorgelezen verhaal navertellen of naspelen. Kinderen leren de taal van voorleesboeken begrijpen;
- Begrijpend luisteren: door middel van interactief voorlezen wordt het begrijpend luisteren bij kinderen gestimuleerd. Er is een wisselwerking tussen de groepsleerkracht en de kinderen. De kinderen worden gestimuleerd om na te denken over een verhaal. De kinderen leren om hoofd- en bijzaken te onderscheiden, het verhaal samen te vatten, belangrijke informatie uit het verhaal op te nemen en om voorspellingen te doen. Er worden strategieën aangeleerd door bijvoorbeeld het stellen van een luistervraag, om het begrijpend luisteren te bevorderen. Deze strategieën komen veelal overeen met de strategieën die later nodig zijn voor het begrijpend lezen;

- Mondelinge communicatie: het kunnen voeren van gesprekken, adequaat kunnen reageren, vragen beantwoorden en vragen kunnen stellen, aangeboden themawoorden kunnen gebruiken in spelvorm. Talig spel wordt gestimuleerd d.m.v. het samenspelen, bijvoorbeeld in de diverse hoeken.
- De fonologische ontwikkeling stimuleren, als een belangrijk aspect op het leren lezen:
 - Het verdelen van woorden in lettergrepen (klappen van woordstukjes);
 - auditief analyseren en synthetiseren (het hakken en plakken van woorden);
 - rijmen: onzinwoorden en echte woorden;
 - het herkennen van een klank vooraan/achteraan/in het midden van een woord;
 - zelf woorden met een bepaalde klank kunnen bedenken en benoemen.

In de klas zijn allerlei taalspelletjes aanwezig, waarmee taal expliciet aangeboden kan worden.

ZORGNIVEAU 2

Als uit de observaties en de resultaten van toetsen blijkt dat er voor een leerling in groep 2 een risico dreigt bij het voorbereidend lezen, dan wordt er actie ondernomen.

- Er worden extra oefeningen, spelletjes gedaan in de klas; dit betreft vooral het fonemisch bewustzijn en auditieve oefeningen; afzonderlijke klanken kunnen horen, rijmen;
- Kleuters die meer oefening nodig hebben bij taal krijgen hulp van de leerkracht in een klein groepje binnen de klas. Bijvoorbeeld: rijmen, hakken en plakken, een prentenboek voorlezen en er met de kinderen over praten. Ook kan deze instructie plaatsvinden in de kleine kring;
- Inzet van de computer (programma Bas) om een taalonderdeel te oefenen. Bijvoorbeeld voor het uitbreiden van de woordenschat, het oefenen van bepaalde begrippen (vooraan, eerste, middelste enz.).

ZORGNIVEAU 3

Hoewel in eerste instantie zoveel mogelijk binnen de groep hulp gegeven wordt, kan er in bepaalde situaties voor worden gekozen om een kind individueel of in een klein groepje extra hulp te geven buiten de klas (remedial teaching).

Aanmelding voor dyslexieonderzoek in groep 1/2

In de kleutergroep wordt nog geen aanvraag voor een dyslexieonderzoek gedaan, maar er kan al wel worden gewerkt aan dossiervorming en er kan een ruim aanbod worden gedaan van activiteiten m.b.t. het fonemisch bewustzijn, auditieve analyse en synthese en klank-tekenkoppeling.

Verbetertraject

2016 - 2017	Uitwerken doelen taal en rekenen. Opstellen observatielijsten kleuters.
2017 - 2018	Proefversie computerprogramma taal. Aanschaf van nieuwe taalspelletjes o.a. rijmen.
2018 - 2019	Structureel inzetten van computerprogramma Bas. Dyslexie meenemen in de groepsbesprekingen vanaf groep 1. Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Cito invoeren.
2019 - 2020	

Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 3

Een van de uitdagingen in groep 3 is het leren lezen. Als kinderen in groep 3 beginnen, zijn er al meteen grote verschillen in lees- en schrijfvaardigheid: een aantal kinderen kan al lezen en schrijven, terwijl andere kinderen slechts enkele letters (her)kennen. Bij het lees- en spellingonderwijs ligt de nadruk, in groep 3, op het aanleren van de techniek: de basisprincipes en basisvaardigheden van lezen en schrijven.

In de eerste periode (tot de kerstvakantie) wordt het alfabetisch principe met behulp van de methode 'Veilig Leren Lezen' (Kim versie) stap voor stap uitgelegd. Kinderen leren in die vier maanden hoe klanken van onze taal met letters tot woorden kunnen weergegeven. Gelijktijdig krijgen ze de elementaire lees- en spellinghandeling onder de knie. Ze leren de mkm- woorden zoemend te lezen. Ook leren ze, wanneer ze een mkm-woord horen, het woord in stukjes te hakken om de juiste klanken op te kunnen schrijven.

In de tweede periode (na de kerstvakantie tot de zomervakantie) maakt het langzame zoemende lezen een ontwikkeling door naar vlot zoemend lezen en/of directe woordherkenning. Ze leren nieuwe woordclusters waaronder sch/ng/nk/eeuw/ieuw/uw/aai/ooi/oei en geleidelijk aan moeilijkere woorden lezen. De nadruk wordt gelegd naar het snel en accuraat uitvoeren van lezen en spellen van woorden met steeds complexere woordstructuren.

Hoewel over dyslexie nog niet kan worden vastgesteld in groep 3, kunnen er al wel duidelijke signalen zijn, die het vermoeden van dyslexie bevestigen.

Signaleren, registreren, analyseren en diagnosticeren in groep 3

FONEMISCH BEWUSTZIJN

- Analyseren van woorden ('hakken') in losse klanken verloopt traag en/of foutief;
- Samenvoegen van losse klanken tot een woord ('plakken') verloopt traag en/of foutief;
- Aangeven van de positie van een klank in een woord lukt niet of verloopt moeizaam;

- Hersynthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd lukt niet of verloopt moeizaam.

LETTERKENNIS

- Letters woorden traag en/of foutief benoemd;
- Veel en hardnekkige omkeringen van letters en cijfers.

LEZEN

- Woorden worden traag en/of foutief gelezen;
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen;
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend.

SPELLEN

- Woorden worden traag en/of fout gespeld;
- Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag geautomatiseerd;
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf;
- Spiegelen en omkeringen van letters. Met name de b/d en tweetekenklanken worden hardnekkig verkeerd geschreven. Ook andere letters worden in spiegelbeeld of omgekeerd geschreven.

Methodegebonden toetsen van Veilig Leren Lezen (Kim versie)

Na iedere kern wordt een methodetoets afgenomen. Na de eerste kern vormt dit de vastlegging van de beginsituatie. Een kern wordt uitgewerkt in 3 à 4 weken tijd. Van kern 1 t/m kern 6 vindt er zowel een lettertoets als een woordleestoets plaats. Vanaf kern 7 komt de lettertoets te vervallen en vindt er enkel de woordleestoets plaats. Daarnaast is er van kern 3 t/m 11 een spellingtoets en vanaf kern 7 t/m 11 een begrijpend lezen toets.

Alle bovenstaande signaleringen worden klassikaal en/of individueel afgenomen.

Als er leerlingen zijn die bij een signalering twijfelachtig of onvoldoende scores, krijgen zij extra hulp aangeboden door middel van de ster-aanpak en/of begeleiding buiten de klas.

De toetsen van de methode Veilig Leren Lezen geregistreerd op de toetsite van Veilig Leren Lezen Kim-versie.

Cito-toetsen in groep 3

DMT	januari en juni
Grafementoets	januari
Begrijpend lezen	januari en juni Ter discussie.
Spelling	januari en juni

Overige toetsen bij vermoedens van dyslexie in groep 3

AVI	februari en juni
-----	------------------

De Cito-toetsen worden geregistreerd in het Cito- leerlingvolgsysteem. De landelijke norm geeft aan hoe er op de toets gescoord is.

Bij leerlingen die eind groep 3 nog niet het gewenste lees- en spellingniveau bereikt hebben, kan het vermoeden bestaan van dyslexie. Dit zal echter niet voor alle kinderen van toepassing zijn die een IV of V scoren bij Cito-toetsen. Er kunnen namelijk ook andere oorzaken zijn waardoor een kind onvoldoende tot (technisch) lezen is gekomen en de spelling onder het gemiddelde niveau ligt.

Normering niveau eind groep 3

AVI niveau E3

DMT niveau I, II of III

Spelling I, II of III

Grafementoets is 34 goed en de tijd is voldoende/goed

Bij scores op niveau IV en V wordt tenminste verwacht dat er een groei in vaardigheid score is (volgens landelijke norm).

Ook bij de toetsen van Veilig Leren Lezen is het van belang dat er een positieve ontwikkeling zichtbaar is.

Interventies

ZORGNIVEAU 1

Het is mogelijk dat al aan het begin van groep 3 (oktober) signalen zijn dat een leerling moeite heeft met het leren lezen. Binnen de groep en in overleg met ouders ook thuis zal er zo snel mogelijk actie ondernomen worden. Veelal gaat het dan om de volgende onderdelen:

- Herkennen van letters en die snel kunnen benoemen: op de computer letters flitsen of met het digibord, letterkaartjes.
- Geheugensteuntjes aanbieden bij bepaalde letters; bijv. b een tekening of gebaar. Klankgebaar.
- Auditieve oefeningen i.v.m. het 'hakken en plakken'.
- Minstens 1x p/w Veilig Leren Lezen thuissoftware oefenen op de computer.
- Extra herhaling en oefening d.m.v. werkbladen. Ook voor thuis.
- Wisselrijtjes lezen uit Veilig en Vlot.
- Oefeningen met woorden, waarbij steeds één letter (vooraan, in het midden of achteraan) verandert, zodat steeds een nieuw woord ontstaat.
- Verlengde instructie door de leerkracht.
- Begeleide verwerking met directe controle en feedback door de groepsleerkracht.
- Kinderen en ouders stimuleren om thuis te lezen en naar de bibliotheek te gaan (ook in de vakantie);
- Kinderen krijgen leesbladen mee aan het begin van een nieuwe kern;
- Zoemend lezen aanleren.

ZORGNIVEAU 2

Het kan voorkomen dat een kind in de kleutergroep al gesignaleerd is, met een vermoeden van dyslexie. Het kind is opgevallen bij de spraak-taalontwikkeling; vanuit logopedie zijn er signaleren afgegeven, ouders hebben aangegeven dat er dyslexie in de familie voorkomt en/of de ontwikkeling van de taal/spraak komt niet overeen met wat een kind laat zien qua

begrip en rekenen. In de overdracht van groep 2 naar 3 is dat met de leerkracht van groep 3 besproken. Extra alertheid is geboden.

Er kan voor worden gekozen een leerling de ster-aanpak te laten volgen wanneer er sprake is van:

- Onvoldoende fonemisch bewustzijn en fonemische vaardigheden: het onderscheiden van de verschillende klanken, de klanken kunnen samenvoegen tot woorden (auditieve synthese) en het kunnen manipuleren van klanken tot woorden.
- Onvoldoende (O) of Twijfelachtig (T) scoren op de 'Veilig & vlot-toets';
- een leesvaardigheidsprobleem hebben, dat via verlengde instructie en begeleide oefening opgelost kan worden.
- Voldoende (V) als toetsscore behalen, maar waarvan in de klas blijkt dat ze moeite hebben met het volgen van het tempo.
- Voldoende (V) als toetsscore behalen, maar die onzeker of faalangstig zijn of die blijkbaar 'niet lekker in hun vel zitten'.

Kinderen met een moeizame leesontwikkeling (risicolezers) hebben behoefte aan extra aandacht in de vorm van pre-teaching, extra instructie en/of begeleide inoefening. Deze aanpak noemen we de ster-aanpak. Veilig Leren Lezen geeft hier op basis van de toetsresultaten advies over.

Als halverwege groep 3 al duidelijke signalen zichtbaar zijn die kunnen duiden op dyslexie worden zij door de ib 'er getoetst met de toetsen van Struiksma.

Kinderen waarbij aan het eind van groep 3 duidelijke signalen zijn voor dyslexie worden door de ib 'er buiten de klas getoetst. De toetsen die hiervoor worden gebruikt zijn: Eén Minuut Test van Brus, PI dictee, Klepel, Bodegraafse leestoets, grafementoets en eventueel toetsen van Struiksma.

ZORGNIVEAU 3

Het kan voorkomen dat een kind nog te weinig profiteert van de extra hulp in de ster aanpak. Er zullen dan andere stappen genomen moeten worden.

In ieder geval zal er een gesprek met ouders plaats vinden en met elkaar gesproken worden over de 'zorgen' die de school heeft m.b.t. de lees- en taalontwikkeling

Hierbij wordt gebruik gemaakt van de afgenomen toetsen.

Als school hechten we er belang aan om te weten hoe ouders hierin staan. Met elkaar wordt besproken welke verdere stappen ondernomen zullen worden. Veelal kunnen ouders hier thuis ook een rol in spelen; bijvoorbeeld door het lezen van wisselrijtjes van veilig en vlot, huiswerk bladen (spelling in de lift), taalspelletjes enz.

In de klas kunnen er mogelijk individuele aanpassingen gedaan worden:

- De leerkracht reikt de leerling specifieke taalbladen (letterzetter en woordenzetter) uit.
- Taalspelletjes/computerspelletjes om mee te spelen/oefenen.
- Tijdens de ster aanpak werkt de groepsleerkracht met een (groepje) kind(eren) aan een specifieke vaardigheid.

Mogelijk zal er met de ouders ook gesproken worden over het inschakelen van externe hulp.

Extra hulp en/of begeleiding buiten de klas

Mocht in januari/februari, na de Cito-toetsen en de toetsen van Veilig Leren Lezen en/of observaties in de klas blijken dat een leerling het aanvankelijk lezen en/of spelling nog onvoldoende beheerst, dan zal gekeken worden of extra hulp en begeleiding buiten de klas wenselijk is. Afhankelijk van de specifieke hulp die nodig is kunnen de volgende interventies toegepast worden:

- tutor-lezen: 2x per week leest een leerling met een oudere leerling of ouder
- extra oefening bij de RT: hardop lezen; voor-koor-door.
- flitsen van letters/woorden
- herhaald lezen
- wisselrijtjes (Veilig en Vlot) lezen
- lezen met tijd racelezen
- Pravo DMT-oefenmap (nieuwe versie, 2018).
- extra oefening met bepaalde spellingcategorieën; bijv. tweetekenklanken (eu, ui, ie enz.), b/d, f/v

Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 3

Stap 1	Signalering stagnatie spelling en/of lezen	juni/juli
Stap 2	Gesprek ouders - Rol van ouders	juni/juli
Stap 3	Opbouw dossier dyslexie: - aanvullende toetsen	okt/nov
Stap 4	Inzet zorgniveau 2 - opstellen handelingsplan lezen en spelling	nov
Stap 5	Evalueren zorgniveau 2 - Cito toetsen	jan/febr
Stap 6	Gesprek ouders	jan/febr
Stap 7	Voortzetting zorgniveau 2 of 3	maart
Stap 8	Tussen toetsen	april
Stap 9	Evalueren zorgaanbod - Cito toetsen - Handelingsplannen	juni
Stap 10	Gesprek ouders - Aanmelden bij ONL voor dyslexie onderzoek?	juni/juli

Om in aanmerking te komen voor het traject vergoede dyslexie moet een kind minstens 7 jaar zijn.

Procedure bij de aanmelding bij ONL in groep 3

- Tenminste 3x een V-niveau voor technisch lezen of 3x een V-niveau voor spelling en dan 3x een IV-niveau voor technisch lezen;
- Tenminste een halfjaar extra begeleiding en handelingsplannen;
- Reguliere Cito-toetsen én tussentoetsen voor dyslexie;
- Er moet sprake zijn van (mogelijke) enkelvoudige dyslexie; d.w.z. geen andere stoornis zoals ADHD. Uitzondering hierbij is als een kind al minstens een halfjaar

medicatie gebruikt en de ADHD onder controle is. Dat moet dan vastgesteld zijn door de behandelend arts;

- Ouders en school komen met elkaar overeen dat er mogelijk sprake is van dyslexie.
- Ouders en school vullen formulieren in voor een aanvraag voor een dyslexieonderzoek.
- De school verzorgt het dossier dat nodig is voor onderzoek.
- In principe melden ouders hun kind aan bij een erkend bureau, maar de praktijk is dat dat in overleg met ouders door school gebeurt.
- Voor onze school wordt vrijwel altijd een dyslexie onderzoek afgenomen door ONL, maar ouders zijn daarin vrij om te kiezen.
- Het dyslexie onderzoek vindt plaats op locatie van ONL.
- Bij vaststelling van enkelvoudige ernstige dyslexie is een behandeltraject van 1 – 1,5 jaar mogelijk door ONL. De kosten hiervan worden vergoed door de gemeente.

Verbetertraject

2016 - 2017	Spreekbeeld: multisensorieel aanbieden van de letters Dagelijks 5-woordendictee
2017 - 2018	Invoering Veilig Leren Lezen Kim-versie Dagelijks 15 minuten stillezen Visualiseren spellingregels IGDI spelling Race lezen invoeren Pravoo DMT oefenmap aanschaffen
2018 - 2019	Extra aandacht en oefening voor kinderen die met zwakke auditieve vaardigheden in groep 3 komen. Al na de herfstvakantie ouders vragen om met leerlingen te lezen. Keuze maken voor afname Cito-toetsen: begrijpend luisteren en begrijpend lezen. Intensiever gebruik van Veilig Gespeld.
2019 - 2020	

Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 4

Bij het leesonderwijs in groep 4 vindt de overgang plaats van aanvankelijk lezen, gericht op het decoderen, naar het voortgezet technisch lezen, waarbij het vooral gaat om vloeiend en vlot lezen en het lezen met begrip.

Bij aanvang van groep 4 zijn er vaak al grote verschillen in het leesniveau van de kinderen. Er zijn kinderen die eind groep 3 het gewenste leesniveau niet behaald hebben, er zijn kinderen waarbij er vermoedens zijn van dyslexie en in de praktijk ervaren we bij veel kinderen een terugval in het lezen, zeker als kinderen in de zomervakantie niet gelezen hebben.

In groep 4 wordt echter in toenemende mate een groot beroep gedaan op het technisch en begrijpend lezen. Het is dus van groot belang dat een leerling met achterstand bij technisch lezen, zo snel mogelijk op niveau komt van groep 4 om andere problemen te voorkomen.

Ook bij taalopdrachten en rekenen wordt er immers een beroep gedaan op het lezen.

Signalering en diagnostisering in groep 4

Meestal zijn kinderen met vermoedelijke dyslexie al gesignaleerd in groep 3.

Ze zijn opgevallen bij de reguliere toetsen van Veilig Leren Lezen (Kim versie) en/of scoorden onvoldoende op de Cito-toetsen DMT, spelling, grafemetoets en/of AVI.

Er moet opgemerkt worden dat niet alle zwakke lezers ook dyslectisch zullen zijn. Er moet een discrepantie zijn met rekenen (Cito rekenen) en de leerling moet blijk geven van begrip van en inzicht in opdrachten of verhalen (Cito begrijpend luisteren).

FONEMISCH BEWUSTZIJN

Mocht een leerling nog steeds problemen hebben op het gebied van hakken-plakken, klankherkenning en auditieve verwerking, dan is een onderzoek bij het audiologisch centrum gewenst.

LETTERKENNIS

Indien letters nog niet 100% correct en vlot benoemd worden, blijft dat een punt van aandacht en oefening (flitsen).

LEZEN

- Woorden worden traag en/of foutief gelezen;

- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen;
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend.

SPELLEN

- Woorden worden traag en/of fout gespeld;
- Kennis van spellingsregels en –patronen wordt niet goed toegepast;
- Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag geautomatiseerd;
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

REKENEN

- Moeite met automatiseren: o.a. de tafels;
- Omdraaien van letters en getallen.

Cito-toetsen in groep 4

DMT	januari en juni
Grafementoets	januari
Begrijpend lezen	januari en juni
Spelling	januari en juni
Begrijpend luisteren	januari

Overige toetsen bij vermoedens van dyslexie in groep 4

Struiksmā	oktober
Klepel	november en april
Een Minuut Toets	november en april
Bodegraafse Leestoets	november en april
PI-dictee	november en april
AVI	februari en juni

Interventies in groep 4

ZORGNIVEAU 1

- Expliciete spellinginstructie (Spelling in Beeld). Gebruik IGDI-model;
- Dagelijks 5-woorden dictee: leerlingen zeggen de woorden hardop; spellingregel uitleggen; zelfcontrole en directe feedback;
- Visuele ondersteuning van de spellingregel;
- Inzet ICT: spelling oefenen op de computer;
- Dagelijks 15 minuten stillezen;
- Dagelijks voorlezen door de leerkracht;
- Pravo DMT-oefenmap (nieuwe versie, 2018);
- Cito-toetsen spelling afnemen én analyseren bij IV en V.

ZORGNIVEAU 2

- Verlengde instructie bij spelling en of technisch lezen (Leesparade);
- Extra oefening voor een bepaalde categorie spelling;
- Individuele visuele ondersteuning: b-d, f-v;
- Extra lezen met de leerkracht;
- Extra lezen met een maatje uit een hogere groep.

ZORGNIVEAU 3

- Tutor-lezen: 2-3 x per week leest een leerling met een oudere leerling/ouder;
- Extra oefening bij de RT:
 - . Flitsen van letters/woorden (indien de leerling nog onvoldoend – vlot – de letters beheerst;
 - . Pre-teaching: Leesparade;
 - . Herhaald lezen: voor – koor – door;
 - . Wisselrijtjes lezen: vlotte herkenning van letterclusters en snelheid bevorderen;
 - . Lezen met tijd;
 - . Extra oefening met bepaalde spellingcategorieën, bijv. tweetekenklanken (eu, ui, ie enz.), b/d, f/v (Spelling in de Lift en Spelling in Beeld);
 - . Extra aandacht voor de spellingregels en het kunnen toepassen.

Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 4

Stap 1	Signalering stagnatie spelling en/of lezen	Juni/juli
Stap 2	Gesprek ouders - Rol van ouders	Juni/juli
Stap 3	Opbouw dossier dyslexie - aanvullende toetsen	Okt/nov
Stap 4	Inzet zorgniveau 2 - opstellen handelingsplan lezen en spelling	nov
Stap 5	Evalueren zorgniveau 2 - Cito-toetsen	Jan/febr
Stap 6	Gesprek ouders	Jan/febr
Stap 7	Voortzetting zorgniveau 2 of 3	maart
Stap 8	Tussentoetsen	April
Stap 9	Evalueren zorgaanbod - Cito-toetsen - Handelingsplannen	Juni
Stap 10	Gesprek ouders - Aanmelden bij ONL voor dyslexieonderzoek	Juni/juli

Procedure bij de aanmelding bij ONL

- Ten minste 3x een V-niveau voor technisch lezen of 3x een V-niveau voor spelling en dan 3x een IV-niveau voor technisch lezen;
- Tenminste een halfjaar extra begeleiding en handelingsplannen;
- Reguliere Cito-toetsen én tussentoetsen voor dyslexie;
- Er moet sprake zijn van (mogelijke) enkelvoudige dyslexie, d.w.z. geen andere stoornis zoals ADHD (uitzondering hierbij is als een kind al minstens een halfjaar medicatie gebruikt en de ADHD onder controle is. Dat moet vastgesteld zijn door de behandelend arts.);
- Ouders en school komen met elkaar overeen dat er mogelijk sprake kan zijn van dyslexie;

- Ouders en school vullen formulieren in voor een aanvraag voor een dyslexieonderzoek;
- De school verzorgt het dossier dat nodig is voor onderzoek;
- In principe melden ouders hun kind aan bij een erkend bureau. De praktijk is dat dit in overleg met ouders door school gebeurt.
- Voor onze school wordt vrijwel altijd een dyslexieonderzoek afgenomen door ONL, maar ouders zijn daarin vrij om te kiezen;
- Het dyslexieonderzoek vindt plaats op locatie van ONL;
- Bij vaststelling van enkelvoudige ernstige dyslexie is een behandeltraject van 1 – 1,5 jaar mogelijk door ONL. De kosten hiervan worden vergoed door de gemeente.

Verbetertraject

2016 - 2017	Dagelijks 5-woordendictee Taalzee op de computer (ook voor thuis)
2017 - 2018	Dagelijks 15 minuten stillezen Oriëntatie en invoering methode technisch lezen op woordniveau Visualiseren spellingregels Racelezen invoeren Spelling in Beeld op de computer Aanschaf 'Beter bij spellen'
2018 - 2019	Oriëntatie en invoering methode remediëring bij technisch lezen op zinsniveau Oriëntatie en invoering methode remediëring bij spelling Aanvulling bij Spelling in Beeld: oefenen met verschillende aangeboden categorieën door elkaar.
2019 - 2020	

Lees- en/of spellingproblemen en vermoedens van dyslexie in groep 5-8

Bij het leesonderwijs in groep 4 is geleidelijk aan de focus van technisch lezen verschoven naar het begrijpend lezen. Hoewel er in de groepen 5 tot en met 8 zeker aandacht moet zijn voor het technisch lezen, gaat het bij lezen toch vooral om het begrip van de verschillende tekstsoorten. Ook bij vrijwel alle vakgebieden wordt er een beroep gedaan op het begrijpen van de opdrachten en/of teksten die aangeboden worden in de verschillende methoden. De kinderen wordt verschillende leesstrategieën aangeleerd, om een tekst goed te kunnen begrijpen (Nieuwsbegrip en Beter bij Leren). Tevens wordt er ruim aandacht besteed aan het leesplezier d.m.v. eigen leestijd, voorlezen en boekbesprekingen.

De spellingvaardigheid wordt verder ontwikkeld. De leerlingen leren nog meer spellingregels en regels bij de werkwoordspelling en leren die correct toe te passen in diverse teksten. Ook interpunctie komt aan bod, zodat leerlingen op woord- en tekstniveau goed leren schrijven.

Mogelijk sprake van dyslexie?

Bij leerlingen die eind groep 4 nog niet het gewenste lees- en spellingniveau bereikt hebben, kan worden gedacht aan dyslexie. Ook al wordt er bij Cito-toetsen een IV of V gescoord, wil dat lang niet altijd zeggen dat er per definitie sprake is van dyslexie. Er kunnen namelijk ook andere redenen zijn dat een kind onvoldoende tot (technisch) lezen is gekomen en de spelling onder het gemiddelde niveau ligt. Wel is het belangrijk dat er een positieve ontwikkeling te zien blijft in de vaardigheidsgroei.

Normering niveau

Eind groep 5	AVI niveau E5 DMT niveau I, II of III Spelling I, II of III
Eind groep 6	AVI niveau E6 DMT niveau I, II of III Spelling I, II of III
Eind groep 7	AVI niveau E7 DMT niveau I, II of III Spelling I, II of III
Eind groep 8	AVI niveau E8 DMT niveau I, II of III Spelling I, II of III

Signalering en diagnosticeren in groep 5-8

Meestal zijn kinderen met vermoedelijke dyslexie al gesignaleerd in groep 3 of 4 (en soms al in de kleutergroep). Ze zijn opgevallen bij de reguliere toetsen van het aanvankelijk lezen en spellen van Veilig Leren Lezen (Kim versie) en/of scoorden onvoldoende op de Cito-toetsen DMT, spelling, grafemetoets en/of AVI.

Er moet opgemerkt worden dat niet alle zwakke lezers ook dyslectisch zijn. Er moet een discrepantie bestaan met rekenen (Cito rekenen/basisbewerkingen) en de leerling zal blij moeten geven van begrip van en inzicht in opdrachten of verhalen (Cito begrijpend luisteren).

LEZEN

- Woorden worden traag en/of foutief gelezen;
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen;
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend;

SPELLEN

- Woorden worden traag en/of fout gespeld;
- Kennis van spellingsregels en –patronen wordt niet goed toegepast;
- Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag geautomatiseerd;
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

REKENEN

- Moeite met automatiseren, o.a. de tafels;
- Omdraaien van letters en getallen.

Cito-toetsen in groep 5 - 8

DMT	januari en juni
Grafemetoets	januari
Begrijpend lezen	januari en juni
Spelling	januari en juni
Begrijpend luisteren	januari

Overige toetsen bij vermoeden van dyslexie in groep 5 - 8

Eventueel Struiksma	oktober
Klepel	november en april
Een Minuut Toets	november en april
Bodegraafse Leestoets	november en april
PI-dictee	november en april
AVI	februari en juni

Interventies in groep 5 - 8

ZORGNIVEAU 1

- Expliciete spellinginstructie (Spelling in Beeld). Gebruik IGDI-model;
- Dagelijks 5-woorden dictee: leerlingen zeggen de woorden hardop; spellingregel uitleggen; zelfcontrole en directe feedback;
- Visuele ondersteuning van de spellingregel;
- Inzet ICT: spelling oefenen op de computer;
- Dagelijks 15 minuten stillezen.
- Dagelijks voorlezen door de leerkracht;
- Cito DMT afnemen en IV en V signaleren;
- Cito-toetsen spelling afnemen én analyseren bij IV en V;
- Pravoo DMT-oefenmap (nieuwe versie, 2018).

ZORGNIVEAU 2

- Verlengde instructie in de klas bij spelling en/of lezen (Leesparade);
- Extra oefeningen (Spelling in Beeld of Spelling in de Lift) en uitleg bij RT voor een bepaalde categorie spelling met de bijbehorende spellingregel;
- Extra lezen met de groepsleerkracht;
- Tutor-lezen 2x p/w: hardop lezen met een maatje of een ouder;
- Voor spelling oefenen met Bloon;
- Spelling in Beeld op de computer oefenen.

ZORGNIVEAU 3

- Extra oefening bij de RT: 2-3x p/w lezen bij RT (Speciale Leesbegeleiding);
- 2x p/w tutor-lezen;
- Pre-teaching: Leesparade;
- Herhaald lezen: voor – koor – door;
- Woorden flitsen;
- Samen lezen bij RT uit zelfgekozen boek (bevorderen leesplezier);
- Wisselrijtjes/connectrijtjes lezen: vlotte herkenning van letterclusters en snelheid bevorderen. Lezen op tijd;
- Extra oefeningen (Spelling in de Lift en/of Spelling in Beeld);
met die spellingcategorieën, waarbij de leerling onvoldoende scoorde bij Cito spelling of Spelling in Beeld met directe feedback;
- Extra aandacht voor de spellingregels en het kunnen toepassen; hardop laten verwoorden.

Procedure voor aanmelding dyslexieonderzoek in groep 5 - 8

Stap 1	Signalering stagnatie spelling en/of lezen	Juni/juli
Stap 2	Gesprek ouders - Rol van ouders	Juni/juli
Stap 3	Opbouw dossier dyslexie - aanvullende toetsen	okt/nov
Stap 4	Inzet zorgniveau 2 - opstellen handelingsplan lezen en spelling	nov
Stap 5	Evalueren zorgniveau 2 - Cito-toetsen	Jan/febr
Stap 6	Gesprek ouders	Jan/febr
Stap 7	Voortzetting zorgniveau 2 of 3	maart
Stap 8	Tussentoetsen	april
Stap 9	Evalueren zorgaanbod - Cito-toetsen	juni

	- Handelingsplannen	
Stap 10	Gesprek ouders - Aanmelden bij ONL voor dyslexieonderzoek?	Juni/juli

Procedure bij de aanmelding bij ONL in groep 5 - 8

- Tenminste 3x een V-niveau voor technisch lezen of 3x een V-niveau voor spelling en dan 3x een IV-niveau voor technisch lezen;
- Tenminste een halfjaar extra begeleiding en handelingsplannen;
- In het dyslexiedossier blijkt een grote achterstand (>10 maanden) bij lezen en/of spelling en er is sprake van hardnekkigheid, d.w.z. weinig/onvoldoende vooruitgang te zien bij Cito-toetsen en de tussentoetsen (april en oktober/november);
- Reguliere Cito-toetsen én tussentoetsen voor dyslexie zijn afgenomen;
- Er moet sprake zijn van (mogelijke) enkelvoudige dyslexie; d.w.z. geen andere stoornis zoals ADHD. Uitzondering hierbij is als een kind al minstens een halfjaar medicatie gebruikt en de ADHD onder controle is. Dat moet dan vastgesteld zijn door de behandelend arts;
- Ouders en school komen met elkaar overeen dat er mogelijk sprake kan zijn van dyslexie;
- Ouders en school vullen formulieren in voor een aanvraag voor een dyslexieonderzoek;
- De school verzorgt het dossier dat nodig is voor onderzoek;
- In principe melden ouders hun kind aan bij een erkend bureau, maar de praktijk is dat dit in overleg met ouders door school gebeurt;
- Voor onze school wordt vrijwel altijd een dyslexieonderzoek afgenomen door ONL, maar ouders zijn daarin vrij om te kiezen;
- Het dyslexieonderzoek vindt plaats op locatie van ONL;
- Bij vaststelling van enkelvoudige ernstige dyslexie is een behandeltraject van 1 – 1,5 jaar mogelijk door ONL. De kosten hiervan worden vergoed door de gemeente.

Kinderen met een dyslexieverklaring

Als een leerling een dyslexieverklaring heeft, mag het veelal gebruik maken van compenserende of dispenserende hulpmiddelen. Bij ons op school gebeurt dit als volgt:

- Bij zaakvakken wordt er samengewerkt met een maatje, die kan helpen bij het (voor-) lezen van (gedeelten van) de tekst;
- Pre-teaching bij grote stukken tekst. De tekst kan ook vooraf mee naar huis gegeven worden, zodat een ouder het vooraf met hun kind kan lezen;
- Toetsen worden mondeling afgenomen;
- Inzet van een daisyspeler (bij zaakvakken, Cito entree- en eindtoets);
- Bij toetsen (anders dan spelling) telt de spelling niet mee bij de beoordeling;
- Gebruik mogen maken van het spellingboekje/regelkaart, waarmee ze gewerkt hebben tijdens het begeleidingstraject;
- Verminderen van schrijfwerk;
- Verwerkingsopdrachten vaker op de computer laten maken.
- Extra tijd;
- Vergrote exemplaren.

In de praktijk is het heel wisselend waar een dyslectische leerling gebruik van wenst te maken. Voor zover mogelijk, wordt daarmee rekening gehouden.

Verbetertraject

2016 - 2017	Dagelijks 5-woordendictee Taalzee op de computer (ook voor thuis)
2017 - 2018	Dagelijks 15 minuten stillezen Oriëntatie en invoering methode technisch lezen op woordniveau Visualiseren spellingregels Bloon Oriënteren op alternatief daisyspeler DMT-oefenmap, De nieuwe versie invoeren Spelling in Beeld op de computer Digitale Cito-toetsen aanschaffen

<p>2018 - 2019</p>	<p>Oriëntatie en invoering methode remediëring bij technisch lezen op zinsniveau</p> <p>Oriëntatie en invoering methode remediëring bij spelling</p> <p>Aanvulling bij Spelling in Beeld: oefenen met verschillende aangeboden categorieën door elkaar. Teamafspraken; doorgaande lijn</p> <p>Daisyspeler vervangen door hulpmiddel tekst-spraak voor op de chrome-books.</p>
<p>2019 - 2020</p>	

Bronvermelding

Protocol 'leesproblemen en dyslexie' voor de groepen 1 tot en met 8, 2012.

Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

stichting dyslexie Nederland, 2008

<http://www.stichtingdyslexienederland.nl/>

Steunpunt Dyslexie.

<http://www.leshulp.nl/steunpunt-dyslexie/>

Balans

<https://www.balansdigitaal.nl/>

DMT-oefenmap; De nieuwe versie, 2018. Daarle: Pravoo